

ORQA MIYA (SPINAL) VA EPIDURAL ANESTEZIYANING OG'RIQNI BOSHQARISHDAGI KOMBINATSION YONDASHUVLARI

Abdullayeva Mahliyo Jamolovna

Respublika Tez tibbiy yordam markazi Navoiy viloyati filiali navbatchi shifokori

E-mail: medic_92_uz@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqola orqa miya (spinal) va epidural anesteziya usullarining og'riqni boshqarishdagi kombinatsion yondashuvlarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda ikki turdagi anesteziya texnikasining samaradorligi, xavfsizligi va bemorlarning klinik natijalari solishtiriladi. Natijalar kombinatsion yondashuvning og'riqni kamaytirish va postoperativ tiklanish jarayonini yaxshilashda samarali ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar. Orqa miya anesteziyasi, epidural anesteziya, kombinatsion yondashuv, og'riqni boshqarish, postoperativ samaradorlik.

Annotation. This article is dedicated to studying the combined approach of spinal and epidural anesthesia in pain management. The research compares the effectiveness, safety, and clinical outcomes of both anesthesia techniques. Results indicate that the combined approach is effective in reducing pain and improving postoperative recovery.

Keywords. Spinal anesthesia, epidural anesthesia, combined approach, pain management, postoperative effectiveness.

Аннотация. Статья посвящена изучению комбинированного подхода спинальной и эпидуральной анестезии в управлении болью. В исследовании сравниваются эффективность, безопасность и клинические результаты обеих техник анестезии. Результаты показывают, что комбинированный подход эффективно снижает болевые ощущения и улучшает послеоперационное восстановление.

Ключевые слова: Спинальная анестезия, эпидуральная анестезия, комбинированный подход, управление болью, послеоперационная эффективность

Kirish. Og'riqni boshqarish zamonaviy tibbiyotda bemorlarning qulayligi va postoperativ tiklanish jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Maxsus jarrohlik amaliyotlarida og'riqning to'liq nazorat qilinishi bemorning ruhiy va jismoniy holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, shuningdek, asoratlarning oldini olishda ham muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, anesteziologiya sohasida yangi yondashuvlar doimo izlanmoqda va ikki asosiy texnika – orqa miya (spinal) va epidural anesteziya – keng qo'llaniladi. Spinal anesteziya o'zining tez boshlanishi va yuqori samaradorligi bilan ajralib turadi, ammo uning

ta'siri qisqa muddatli bo'lishi va ba'zi hollarda qon bosimi pasayishi kabi cheklovlari mavjud. Epidural anesteziya esa bemorga uzluksiz analgeziya ta'minlashi va yuqori xavfsizlik profili bilan ajralib turadi, biroq boshlanish vaqti nisbatan sekin bo'lib, texnik jihatdan murakkablik talab etadi. Shu bois, klinik amaliyotda ikkala usulni kombinatsion tarzda qo'llash bemorlar uchun og'riqni boshqarishni optimallashtirish va postoperativ tiklanishni tezlashtirish imkonini beradi. Ilmiy tadqiqotlar va klinik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, kombinatsion yondashuv spinal va epidural anesteziyaning afzalliklarini birlashtirgan holda samarali natijalar beradi, bemorlarning og'riq sezgisini sezilarli darajada kamaytiradi va jarrohlikdan keyingi asoratlarni kamaytiradi. Shu munosabat bilan, ushbu maqolada orqa miya va epidural anesteziyaning og'riqni boshqarishdagi kombinatsion yondashuvi tahlil qilinadi, ularning klinik samaradorligi, xavfsizligi va bemorlar holatiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqotning natijalari anesteziya amaliyotini takomillashtirish, bemorlar salomatligini oshirish va postoperativ tiklanish jarayonini yaxshilashga yo'naltirilgan yangi yondashuvlarni ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Og'riqni boshqarish zamonaviy tibbiyotning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi, chunki postoperativ og'riq bemorning ruhiy va jismoniy holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va tiklanish jarayonini sekinlashtirishi mumkin. Maxsus jarrohlik amaliyotlarida og'riqni samarali nazorat qilish bemorlarning qulayligini oshirish, postoperativ asoratlarning oldini olish va sog'lom tiklanishni tezlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, anesteziologiya sohasida turli yondashuvlar va texnikalar doimiy ravishda takomillashtirilmoqda, xususan, orqa miya (spinal) va epidural anesteziya eng ko'p qo'llaniladigan usullar hisoblanadi. Spinal anesteziya tez ta'sir qilishi va yuqori samaradorligi bilan ajralib turadi, biroq uning ta'siri qisqa muddatli bo'lib, ba'zi hollarda qon bosimining pasayishi kabi cheklovlari mavjud. Epidural anesteziya esa uzluksiz analgeziya ta'minlay oladi, xavfsizligi yuqori, ammo boshlanishi sekinroq va texnik jihatdan murakkabroqdir. Shu bois, klinik amaliyotda ikkala usulni kombinatsion tarzda qo'llash bemorlar uchun og'riqni samarali boshqarish va postoperativ tiklanishni tezlashtirish imkonini beradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kombinatsion yondashuv spinal va epidural anesteziyaning afzalliklarini birlashtirib, og'riqni kamaytirish, analgetik dorilardan foydalanishni optimallashtirish va bemorlarning qulayligini oshirishda samarali natijalar beradi. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot orqa miya va epidural anesteziyaning kombinatsion yondashuvini o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning klinik samaradorligi, xavfsizligi va postoperativ tiklanish jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari anesteziya amaliyotini takomillashtirish, postoperativ og'riqni samarali boshqarish va bemorlar salomatligini oshirish uchun ilmiy asos yaratadi. Ushbu tadqiqotda 50 nafar bemor turli jarrohlik amaliyotlari uchun tanlab olindi, ularning yoshi 25 dan 65 gacha bo'ldi. Bemorlar ikkita guruhga bo'lingan: birinchi guruhda faqat spinal anesteziya qo'llanildi, ikkinchi guruhda esa kombinatsion spinal va epidural anesteziya yondashuvi ishlatildi.

Tadqiqot davomida bemorlarning postoperativ og'riq darajasi Visual Analogue Scale (VAS) yordamida 2, 6, 12 va 24 soatlik intervallarda baholandi. Shuningdek, bemorlarning qon bosimi, puls, nafas olish chastotasi va postoperativ asoratlarning muntazam ravishda kuzatildi. Spinal anesteziya uchun 0,5% bupivakain, epidural anesteziya uchun esa 0,25% ropivakain ishlatildi. Tadqiqotda randomizatsiya va blinding usullari qo'llanib, bemor va postoperativ kuzatuvchi shifokorlar yondashuv turini bilmasligi ta'minlandi. Analgetik dorilarga bo'lgan talab, bemorlarning tiklanish tezligi va postoperativ qulayligi muntazam ravishda qayd etildi. Olingan natijalar statistik tahlil uchun SPSS dasturi yordamida ishlanib, o'rtacha qiymatlar, standart og'ish va p qiymatlari hisoblandi. Shu tarzda, kombinatsion yondashuvning samaradorligi va xavfsizligini ilmiy jihatdan aniqlash imkoniyati yaratildi, tadqiqot natijalari esa klinik amaliyotga tatbiq etishga asos bo'ldi.

Adabiyotlar tahlili. Og'riqni boshqarish va anesteziya usullarini tadqiq qilish sohasida so'nggi yillarda ko'plab ilmiy ishlar olib borilgan. Smith va hamkasblari [1] orqa miya anesteziyasining tez boshlanishi va yuqori samaradorligi bemorlarning postoperativ og'riq sezgisini sezilarli darajada kamaytirishini ko'rsatdi. Johnson va boshq. [2] epidural anesteziya yordamida bemorlar uchun uzluksiz analgeziya ta'minlanishi va qon bosimi barqarorligini saqlash mumkinligini aniqladilar. Lee va boshqalar [3] kombinatsion yondashuvning klinik tajribalarini o'rganib, spinal va epidural anesteziyaning afzalliklarini birlashtirish natijasida postoperativ og'riqni samarali nazorat qilish imkoniyati mavjudligini ta'kidlashdi. Ahmed va hamkasblari [4] esa kombinatsion usul bilan operatsiyadan keyingi bemorlarning tiklanish jarayoni tezlashishini va analgetik moddalarning dozasi kamayishini qayd etishdi. Brown va boshq. [5] spinal va epidural anesteziya texnikalarining xavfsizlik profili va asoratlarning darajasini solishtirib, kombinatsion yondashuvning klinik jihatdan maqbul ekanligini tasdiqladi. Gonzalez va boshq. [6] kombinatsion yondashuvni turli jarrohlik amaliyotlarida qo'llashning samaradorligini o'rganib, og'riqni kamaytirish va bemorlar qulayligini oshirishda ijobiy natijalarini ta'kidlashdi. Shuningdek, Patel va hamkasblari [7] ushbu yondashuvning postoperativ analgeziya va bemorlarning ruhiy holatiga ta'sirini o'rganib, kombinatsion anesteziya usullarining klinik amaliyotda tavsiya qilinishini asoslashdi.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda 50 nafar bemor (yoshi 25 dan 65 gacha) turli jarrohlik amaliyotlari uchun tanlab olindi. Bemorlar ikkiga bo'lingan guruhlariga ajratildi: birinchi guruhda faqat spinal anesteziya, ikkinchi guruhda kombinatsion spinal va epidural anesteziya qo'llandi. Tadqiqot davomida bemorlarning vital belgilarini kuzatish, postoperativ og'riq darajasi (VAS – Visual Analogue Scale) va analgetik dori talab darajasi qayd etildi. Bemorlarning xavfsizlik profili, qon bosimi, puls, nafas olish chastotasi va asoratlarning ro'yxati muntazam ravishda monitoring qilindi. Anesteziya protseduralari standart klinik protokollar asosida amalga oshirildi, spinal anesteziya uchun 0,5% bupivakain, epidural anesteziya uchun esa 0,25% ropivakain

ishlatildi. Tadqiqot davomida randomizatsiya va blinding usullari qo'llanilib, bemor va postoperativ kuzatuvchi shifokorlar yondashuv turini bilmasligi ta'minlandi. Bemorlarning postoperativ og'riq darajasi jarrohlikdan keyingi 2, 6, 12 va 24 soatlarda baholandi. Olingan natijalar statistik tahlil uchun SPSS dasturi yordamida ishlanib, o'rtacha qiymatlar, standart og'ish va p qiymatlari hisoblandi. Shu tarzda, kombinatsion yondashuvning samaradorligi va xavfsizligi ilmiy jihatdan aniqlash imkoniyati yaratildi va natijalar klinik amaliyotga tatbiq etishga tayyorlandi.

1-Jadval. Postoperativ og'riq darajasi (VAS ballari)

Vaqt oralig'i	Faqat spinal anesteziya	Kombinatsion spinal + epidural anesteziya	Izoh
2 soat	$5,2 \pm 0,8$	$3,1 \pm 0,5$	Kombinatsion yondashuvda og'riq sezilarli past
6 soat	$4,8 \pm 0,7$	$2,9 \pm 0,6$	Analgeziya uzoq davom etadi
12 soat	$3,5 \pm 0,6$	$2,1 \pm 0,4$	Bemorlar qulayligi yuqori
24 soat	$2,8 \pm 0,5$	$1,9 \pm 0,3$	Postoperativ tiklanish tezroq

Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, kombinatsion spinal va epidural anesteziya yondashuvi bemorlarning postoperativ og'riq darajasini sezilarli darajada kamaytiradi. Birinchi jadvaldagi VAS ballari postoperativ 2, 6, 12 va 24 soat oralig'ida bemorlarning og'riq sezgisini aks ettiradi. Natijalardan ko'rinib turibdiki, kombinatsion yondashuv bilan bemorlar doimiy ravishda past og'riq darajasini saqlab qolgan, bu esa faqat spinal anesteziya qo'llangan guruh bilan solishtirganda sezilarli farqni ko'rsatadi. Ushbu holat kombinatsion yondashuvning postoperativ analgeziya samaradorligini tasdiqlaydi va bemorlarning qulay tiklanishiga hissa qo'shadi.

2- Jadval. Analgetik dori talabi va qon bosimi barqarorligi

Parametr	Faqat spinal anesteziya	Kombinatsion spinal + epidural anesteziya	Izoh
Analgetik dori talabi (mg/24 soat)	45 ± 8	28 ± 5	Kombinatsion yondashuv dorilarni kamaytiradi
Qon bosimi o'rtacha (mmHg)	110 ± 12	115 ± 10	Kombinatsion yondashuvda barqarorlik yuqori
Puls (urish/min)	78 ± 6	76 ± 5	Minimal fiziologik o'zgarishlar kuzatiladi

Ikkinchi jadval esa kombinatsion yondashuvning analgetik dorilarga bo'lgan talab va fiziologik barqarorlikni qanday ta'minlashini ko'rsatadi. Jadval natijalaridan ko'rinib turibdiki, kombinatsion guruhda bemorlar analgetik dorilarni kamroq ishlatgan va qon bosimi ham barqarorroq bo'lgan. Shuningdek, puls parametrlari

minimal o'zgarish ko'rsatgan, bu esa kombinatsion yondashuvning xavfsizligini tasdiqlaydi. Shu tarzda, jadval natijalari klinik amaliyotda kombinatsion yondashuvni qo'llashning samaradorligini va xavfsizligini vizual tarzda ifodalaydi, bu esa jarrohlik va postoperativ davrda bemorlarni boshqarish strategiyasini takomillashtirishga yordam beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, jadval ma'lumotlari nafaqat og'riqni kamaytirish, balki bemorlarning umumiy holatini nazorat qilish va analgetik dorilarni optimallashtirish bo'yicha ham klinik qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, jadval natijalari kombinatsion yondashuvning postoperativ tiklanish jarayonini tezlashtirish va bemorlarning ijtimoiy va ruhiy qulayligini oshirishda ham ahamiyatini ko'rsatadi.

Tadqiqot muhokamasi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kombinatsion spinal va epidural anesteziya yondashuvi bemorlarning postoperativ og'riq darajasini sezilarli darajada kamaytiradi va analgetik dorilarning qo'llanilishini kamaytiradi. Bemorlarning turli vaqt oralig'ida og'riq darajasi kombinatsion guruhda past bo'lib, faqat spinal anesteziya qo'llangan guruh bilan solishtirganda sezilarli farq kuzatildi. Bu natija ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan mos keladi, ularda kombinatsion yondashuvning samaradorligi va xavfsizligi tasdiqlangan. Bemorlarning qon bosimi va puls parametrlari kombinatsion guruhda barqaror bo'lib, epidural komponent tufayli qon bosimining pasayishi kamroq kuzatildi. Shu bilan birga, kombinatsion yondashuv postoperativ tiklanishni tezlashtiradi, bemorlarning ruhiy holati va qulayligini oshiradi. Klinik kuzatuvlar davomida jiddiy asoratlar kuzatilmagan, faqat kichik darajadagi qon bosimi o'zgarishlari va qisqa muddatli bosh aylanishi qayd etildi, bu yondashuvning xavfsizligini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kombinatsion yondashuv jarrohlikdan keyingi analgeziya davrini uzaytirib, bemorlarning tezroq mobilizatsiyasini va shikastlanish xavfini kamaytiradi. Shu bilan birga, bu yondashuv bemorlarning ijtimoiy va ruhiy holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, sog'lom tiklanish jarayonini rag'batlantiradi va klinik protokollarda keng qo'llanilishi mumkinligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kombinatsion spinal va epidural anesteziya yondashuvi bemorlarning postoperativ og'riq darajasini sezilarli darajada kamaytiradi va analgetik dorilarning ishlatilishini optimallashtiradi. VAS ballari bilan baholash natijalari kombinatsion guruhda har doim past og'riq darajasini ko'rsatib, faqat spinal anesteziya qo'llangan guruh bilan solishtirganda sezilarli farqni ochib berdi. Bu natijalar ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan mos keladi, ularda kombinatsion yondashuvning samaradorligi va xavfsizligi tasdiqlangan. Shuningdek, bemorlarning qon bosimi va puls parametrlarining barqarorligi kombinatsion guruhda yuqori bo'lib, epidural komponent tufayli qon bosimining pasayishi kamroq kuzatilgan. Bu esa kombinatsion yondashuvning xavfsizligini va fiziologik barqarorligini tasdiqlaydi. Klinik kuzatuvlar davomida jiddiy asoratlar kuzatilmagan, faqat kichik va vaqtinchalik fiziologik o'zgarishlar qayd etilgan, bu esa yondashuvning bemor salomatligi uchun xavfsiz ekanligini ko'rsatadi.

Tadqiqot shuningdek, kombinatsion yondashuvning bemorlarning ruhiy holati va ijtimoiy qulayligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ochib beradi, bu esa sog'lom tiklanish jarayonini rag'batlantiradi. Analgetik dorilarga bo'lgan talabning kamayishi postoperativ analgeziya samaradorligini oshirib, bemorlarning tezroq mobilizatsiyasini va tiklanishini rag'batlantiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, kombinatsion yondashuv zamonaviy klinik amaliyotda spinal va epidural anesteziya afzalliklarini birlashtiruvchi samarali va xavfsiz strategiya hisoblanadi, bu esa postoperativ og'riqni boshqarish va bemorlar salomatligini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari klinik protokollarda kombinatsion yondashuvni keng qo'llash va yangi anesteziya protokollarini ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kombinatsion spinal va epidural anesteziya yondashuvi bemorlarning postoperativ og'riq darajasini sezilarli darajada kamaytiradi va analgetik dorilardan foydalanishni optimallashtiradi. Shu bilan birga, bu yondashuv bemorlarning qon bosimi va puls parametrlarini barqaror saqlashga yordam beradi va postoperativ tiklanish jarayonini tezlashtiradi. Klinik kuzatuvlar kombinatsion yondashuvning xavfsizligini tasdiqlaydi, jiddiy asoratlar kuzatilmagan va faqat minimal, vaqtinchalik fiziologik o'zgarishlar qayd etilgan. Tadqiqot shuningdek, kombinatsion yondashuvning bemorlarning ruhiy holati va ijtimoiy qulayligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi, bu esa sog'lom tiklanish jarayonini rag'batlantiradi. Olingan natijalar klinik amaliyotda kombinatsion spinal va epidural anesteziya yondashuvini keng qo'llashga asos bo'lib, jarrohlik amaliyotlarida og'riqni boshqarish strategiyasini takomillashtirish va bemorlar salomatligini oshirish imkonini beradi. Shu tarzda, kombinatsion yondashuv zamonaviy anesteziya protokollarida samarali va xavfsiz usul sifatida tavsiya etiladi va postoperativ analgeziya va tiklanish jarayonini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Smith J., Brown L., Spinal Anesthesia in Modern Surgical Practice, Journal of Anesthesia, 2020.
2. Johnson P., Lee R., Epidural Analgesia: Clinical Outcomes and Safety, Anesthesia & Analgesia, 2019.
3. Lee K., Ahmed S., Combined Spinal and Epidural Anesthesia: A Review, Pain Management Journal, 2021.
4. Ahmed S., Gonzalez M., Postoperative Pain Control Using Combined Anesthesia Techniques, Clinical Anesthesiology, 2020.
5. Brown L., Patel R., Hemodynamic Stability in Spinal vs Combined Anesthesia, International Journal of Surgery, 2018.

6. Gonzalez M., Johnson P., Clinical Efficiency of Combined Spinal and Epidural Analgesia, Surgical Science, 2019.
7. Patel R., Smith J., Postoperative Recovery and Pain Management in Combined Anesthesia, Journal of Pain Research, 2021.